

החותמת הראשונה של העיר העתיקה

חותמת ששימשה בזמן המצור על העיר העתיקה בירושלים

מכתב, ששלח נשק ההגנה בעיר העתיקה, גרשון פינגר – על ידי שיירה, לאביו בעיר החדשה. המכתב נושא את חותמת המתכת הראשונה של חומת העיר העתיקה. כתובת השולח: משגב לדך, העיר העתיקה.

הרובע היהודי בעיר העתיקה

עם פרוץ מלחמת העצמאות, בסוף חודש נובמבר 1947, הוטל למעשה מצור על הרובע היהודי של העיר העתיקה בירושלים.

מקור: ויקיפדיה

הרובע היהודי בעיר העתיקה של ירושלים במבט ממזרח

בעיר החדשה של ירושלים התארגנו שיירות תחת פיקוח בריטי אשר הביאו לתושבי הרובע היהודי מוצרי מזון, ציוד רפואי, אנשים ודברי דואר. השיירה הראשונה התארגנה ב-4 בדצמבר 1947, ובמהלך החודשים הבאים עברו שיירות דומות באופן בלתי סדיר.

ב-10 במאי 1948 נכנסה לרובע היהודי השיירה האחרונה שפעלה תחת חסות בריטית, והיא חזרה אל העיר החדשה ב-13 במאי כשהיא מוציאה מן הרובע את מרבית הנשים הלוחמות של ההגנה.

העברת דברי דואר לעיר העתיקה

כאמור, מאז נותק המעבר החופשי אל העיר העתיקה וממנה, ניתן היה להוביל דברי דואר רק באמצעות שיירות האספקה. ברובע היהודי לא פעל בית דואר מסודר, ועל המכתבים לא הוטבעה כל חותמת המאפשרת לזהות את המקור ממנו נשלחו. בחלק מן המקרים ניתן לזהות את שולח המכתב כמי ששהה בעיר העתיקה ולהיעזר בכך כדי להגדיר את מקור המכתב.

חלק מן המכתבים שהגיעו אל העיר החדשה נמסרו לבית הדואר של ירושלים, שם הודבקו עליהם בולים של מנהלת העם והוטבעה חותמת בית הדואר. חלק אחר של המכתבים הועברו ליעדם מבלי שתוטבע עליהם חותמת נוספת.

אהרון לירון (אלטשור), ששימש כמורה ומדריך ברובע היהודי, כתב ספר בשם "ירושלים העתיקה במצור ובקרב" ובו התייחס לאופן העברת דברי הדואר בתוך הרובע היהודי. לדבריו, מכתבים שנשלחו אל העיר העתיקה, והגיעו בשיירת האספקה, חולקו למכותבים על ידי ילדים צעירים.

החותמת של העיר העתיקה

משה רוסנק

בתחילת חודש מרץ
1948 התמנה משה
רוסנק לתפקיד מפקד
הרובע היהודי.

בנוסף לתפקידו
הצבאי ניהל רוסנק
למעשה את כל
הבטי החיים של
היהודים תושבי העיר
העתיקה.

בסוף חודש מרץ (או בתחילת חודש אפריל) הוא החליט
לסמן את דברי הדואר שנשלחו מתוך הרובע היהודי.
הוא פנה אל בית הדפוס של חיים המבורגר, אשר פעל
בעיר העתיקה, והזמין חותמת מתכת שעוצבה בדמות
חומות ירושלים. החותמת לא הייתה ניידת, אלא
הותקנה בתוך מכונת דפוס אליה צריך היה להזין את
דפי הנייר בזה אחר זה, אחד בכל פעם.

החותמת של העיר העתיקה

בראיון שהעניק לצבי אלוני בחודש אפריל 2000 תיאר משה רוסנק את מקור ההשראה ששימש אותו בעיצוב החותמת.

בגיל 15 הצטרף רוסנק לתנועת הנוער הציונית-דתית "ברית חשמונאים" (ברי"ח), אשר סמלה עוצב במתכונת של מגן שבחלקו העליון שיניות של חומה.

החותמת של העיר העתיקה

את חלקו הפנימי של סמל "ברית חשמונאים" החליף רוסנק במספר משפטים.

בחלקה העליון של החותמת שולבו המילים "על חומותיך ירושלים..." , תחילתו של פסוק מספר ישעיהו (פרק סב, פסוק ו) "על חומותיך ירושלים הפקדתי שמרים כל היום וכל הלילה תמיד".

בתוך המגן שולבו המשפטים "ירושלם העתיקה במצור", ו-"דאר חיל המגן".

בין שני המשפטים תוכנן לשלב את תאריך המשלוח, אולם עקב חוסר אפשרות טכנית לשלב מנגנון עם תאריך מתחלף הוחלט להסתפק בשנה העברית – התש"ח.

השימוש בחותמת העיר העתיקה

בבית הדפוס של חיים המבורגר הודפסה החותמת על כ-20 מעטפות ריקות. חלק מן המעטפות שימשו למשלוח מכתבים מן העיר העתיקה וחלק מהן שימשו כמזכרות.

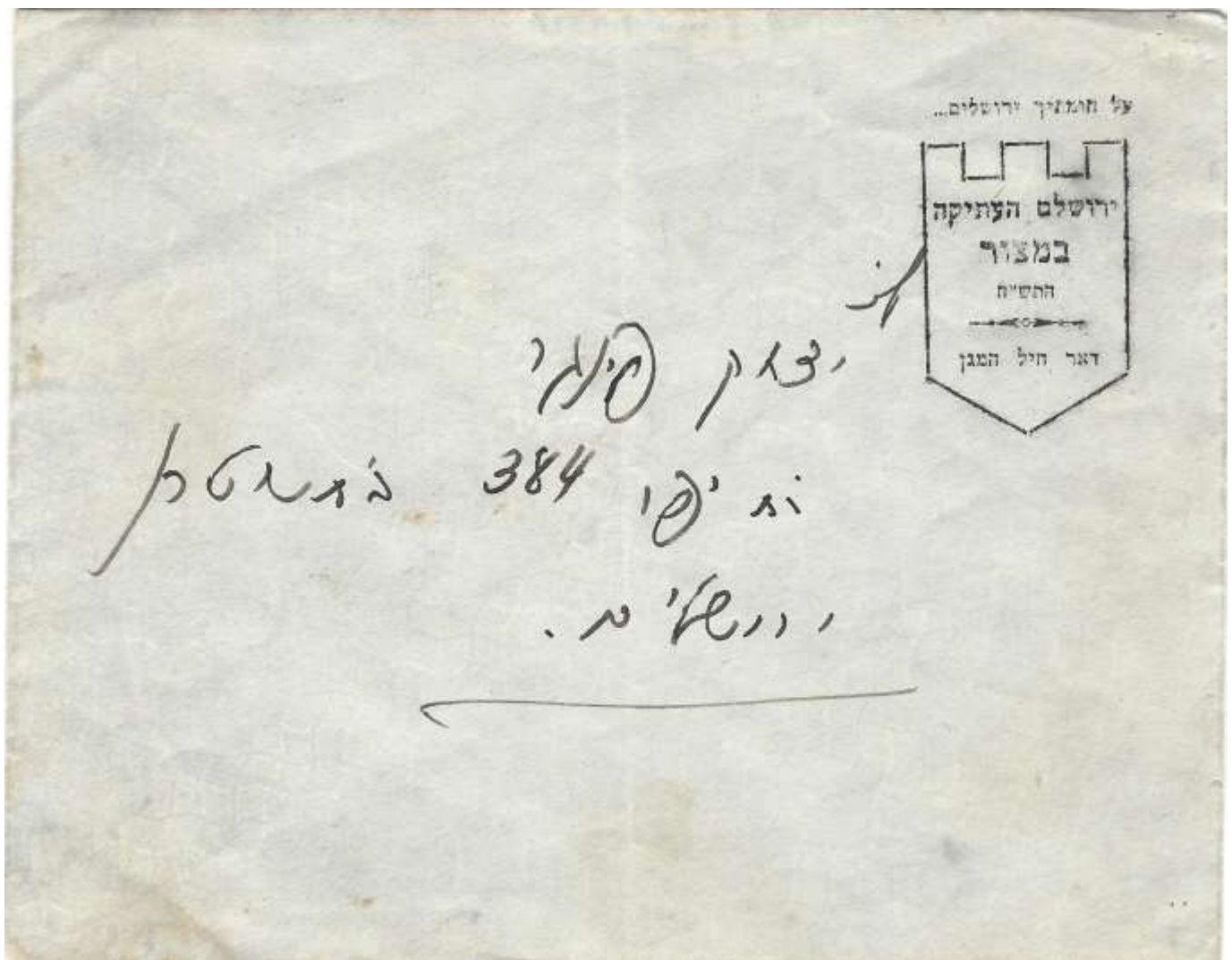
כאמור, החותמת הוטבעה על מעטפה ריקה, ולא שימשה לביטול בולי דואר. ברובע היהודי לא היו כלל בולי דואר במועד זה, והם סופקו לעיר העתיקה רק ב-10 במאי, בשיירת האספקה האחרונה שהגיעה לרובע היהודי בחסות בריטית.

בקרב חוקרי תולדות הדואר קיימת התלבטות לגבי מעמדה של החותמת מבחינת פעילות הדואר. ברור שהיא לא שימשה כחותמת ביטול, ויתכן שיש להתייחס אליה כחותמת קישוט שהוטבעה כמזכרת.

המכתב ששלח גרשון פינגר

גרשון פינגר היה לוחם בארגון ההגנה, והוא שימש בתפקיד הנשק של העיר העתיקה.

הוא שלח את המעטפה עם החותמת המיוחדת לאביו, יצחק פינגר, שהתגורר בעיר החדשה של ירושלים.

המכתב ששלח גרשון פינגר

באישורו של משה רוסנק עזב גרשון פינגר את העיר העתיקה ב-13 במאי 1948, בשיירת האספקה האחרונה שעזבה את הרובע היהודי, וזאת על מנת לטפל באביו החולה.

